

בדינא דסכך פסול פוסל כנגדו בפסול תולמ"ה

והרא"ש (לעיל סי' ג') תירץ וז"ל מה שהקשה מסוכה שחזיה סכך פסול לא דמי דסכך למעלה מעשרים לא מיקרי סכך פסול כדפירש ר"ת כיון דמין כשר הוא ואינו נפסל אלא מחמת גובהה הלכך כיון דמקצתו כשירה אידך נידון כפסול היוצא מן הסוכה עכ"ל, הרי דדימה הרא"ש גדר דינא דמכשרינן סכך למעלה מעשרים לדין פסול, לסדרת ר"ת דסכך למעלה מעשרים לא חשיב כסכך פסול לפסול כנגדו, ומעתה כיון דלענין דין פסול לא מכשרינן בסכך הפסול מדין תולמ"ה, ממילא שמעינן לכאורה דהוא הדין דהרי הוא פוסל כנגדו.

אולם אכתי יש לדון בזה, דהנה עיקר דברי הראשונים דסכך למעלה מעשרים אינו פוסל כנגדו כיון דאין פסולו בגופו אלא מחמת גובה, צריכים ביאור לכאור', דכיון דמ"מ פסול הוא, אמאי אינו פוסל את הסכך הכשר, וכדמתה דב"ח לענין פסול תולמ"ה.

ונתבאר בזה במקו"א, דהנה לשון הראצ"ה (סי' תריג) וכן מסתבר שהלל הוא מן האילן ולא מן הסוכה, שהרי אם יטול סכך הסוכה אכתי מזיל האילן, לא שנא קדם האילן לסוכה, ולא שנא קדמה סוכה לאילן, כיון שמונחין ענפי האילן כנגד הסכך הכשר זה וזה גורם פסול עכ"ל, והנה מריש לשונו 'שהלל הוא מן האילן ולא מן הסוכה' היה משמע לכאורה דכוונתו דלעולם הלל הוא מן הסכך העליון, ונמצא דהסכך התחתון הכשר לא עביד כלל, ולכאורה לפ"ז אכן קשה לחלק בין סכך הפסול בעצמותו לסכך הפסול מחמת גובה, אך מדסיים הראצ"ה דזה וזה גורם פסול, מצואר לכאור' דאין כוונתו להך סברא, דלעולם חשיב דתרווייהו עבדי כל [דהא העושה סוכתו בעשתרות קרניים כשרה, אף דצפועל ההרים הם העושים את הלל] אלא דאעפ"כ פסולה משום דזה וזה גורם פסול.

וביאור הדברים נראה, דהנה נתבאר לעיל באורך בשיטת רש"י, דהא דסכך פסול פוסל בארבעה היינו אף בגוונא דאינו חולק את כל הסוכה, וליכא חסרון דפנות, דע"פ הא דאיכא בסוכה סכך פסול ד' טפחים על ד' טפחים פוסל את כל הסוכה, דסכך פסול עביד פסול חיובי בכל הסוכה [ועיקר הך שיטה הוצאה בס' המכתם (י"א) ובמאירי (י"ז) ויעוין בספר המאורות (י"א) דכן משמע מלשון רש"י וכן מלשון ההשלמה יעוין שם].

ומעתה נראה לדון, דאף ש"ר דפליגי לדינא, מודים בעיקר הדבר דסכך פסול הוא פסול חיובי, אלא כל דנותר הכשר סוכה מלכדו אמרי' דל מהכא, אולם הכא דהסכך הפסול כנגד מקום הסכך הכשר, י"ל דלא אמרינן דל מהכא, אלא הסכך הפסול עביד פסול חיובי (א"י דכל ענין הפסול היינו כלפי מקומו ולא כלפי כללות הסוכה ואכמ"ל) וממילא לא מהני לן מידי מה דאיכא נמי סכך כשר דעביד כלל, דמ"מ הסכך הפסול פוסל הך מקום^א.

שיטת הראצ"ה (סי' תריג) דסכך פסול פוסל סכך כשר שכנגדו, וכן דעת רוב הראשונים (הריצ"א הרמב"ן הרא"ה הריטב"א הר"ן ועוד).

ומ"מ דעת רבינו תם בתוס' והרמב"ן והריטב"א והרא"ש, דסכך למעלה מעשרים לא חשיב סכך פסול, ואינו פוסל כנגדו 'דלמעלה מעשרים לא חשיב סכך פסול מאחר שאין הפסול אלא מחמת גובה', ומשמעות התוס' דעת רבינו תם, דמהניא הך סברא אף לענין להצטרף, דאף אי הסכך שבתוך עשרים חמתו מרובה מזילתו, מהני הסכך דלמעלה מעשרים להשלים שיעור דזילתה מרובה, ואף צ"ב סוכות זו ע"ג זו, אך שיטת הרמב"ן והריטב"א דנהי דאינו פוסל אך אינו מצטרף מלכדו היכא דהוי סכך אחד ממש שמקצתו למעלה מעשרים [וגדר הדברים נתבאר לעיל] וכ"פ הטוש"ע (סי' תרכח) דסכך דלמעלה מעשרים אינו פוסל ואינו מצטרף.

ונחלקו האחרו' היאך הדין בסכך הפסול מדין תעשה ולא מן העשוי, אי דמי לסכך דלמעלה מעשרים, דה"נ אין פסולו בגופו אלא מחמת חסרון עשייה, ואינו פוסל כנגדו, או דכה"ג דינו ככל סכך פסול דפוסל כנגדו, דהצ"י (סי' תרכו) ביאר בכוונת העיטור (דפ"ג ע"ג הו' בטור שם) דסכך הפסול מדין תולמ"ה אינו פוסל כנגדו, ד'כיון דלא מיפסל מלכדו עצמו אלא משום תעשה ולא מן העשוי לא חשבו סכך פסול' (ויעוין בהג' המהר"ח בטור שם ובפ"ה ד' על העיטור שם).

אולם הצ"ח (שם) תמה ע"ד הצ"י דמאי נפקא מינה בין אם הפסול מלכדו עצמו או מטעם תעשה ולא מן העשוי סוף סוף הלל שצ"ב מן הל"ט"ש הוא פסול בסוכה כנגדו דבר תורה דמאי נפקא מינה בטעם יעו"ש, אך לכאורה כתמיהת הצ"ח יש לתמוה בעיקר דינא דסכך למעלה מעשרים, דק"ל דאינו פוסל כנגדו, ולא אמרי' דסוף סוף הלל הבא הימנו פוסל כנגדו, וה"נ איכא למימר בסכך הפסול מדין תולמ"ה, כיון דאיהו נמי אין פסולו בגופו.

והנה הגרע"א (בגליון השו"ע סי' תרכח) דן בעיקר הדבר מסברא, וכתב דאין ללמוד להכשיר סכך הפסול מדין תולמ"ה, לומר דאינו פוסל כנגדו, מדין סכך למעלה מעשרים, דהא חזינן בעלמא דפסול תולמ"ה חמיר מפסול דלמעלה מעשרים, דלענין פסול דלמעלה מעשרים קי"ל דבנה צה איצטבא כשרה כל הסוכה מדין פסול, ואילו היכא דמקצת הסוכה פסולה מדין תולמ"ה לא מכשרינן לה מדין פסול יעו"ש.

והנה מדברי הגרע"א נראה דכוונתו רק דליכא ראייה מפסול דלמעלה מעשרים לפסול דתולמ"ה, כיון דאשכחנא בעלמא דפסול תולמ"ה חמיר טפי, אך לכאור' יש להוסיף דאדרבה, ממילא יהא מוכח דהך פסולא שפיר פוסל כנגדו, דהנה בעיקר דינא דבנה איצטבא דק"ל דמכשרינן לכולה מדין פסול וכשיטת רש"י (ד' ה) ודעמיה תמהו הראשונים דלא דמי לפסול היוצא מן הסוכה, דהכא הוי כסכך פסול,

^א מיהו מלשון הראצ"ה זה וזה גורם פסול, היה נראה לכאור' באופ"א, דעיקר סברתו דחשיב דאין הסכך הכשר עביד כלל, וכדנראה מריש דבריו, אלא דאין הגדר דהסכך הפסול לכדו עושה את הלל, דלעולם חשיבין דתרווייהו עבדי את הלל, כלפי כל חד מינייהו אמרי' דאם ינטל אידך אכתי איהו עביד כלל, אלא דכיון דתרווייהו בהדדי עושין את הלל, וכשנים שעשאוהו, לא חשיב הסכך הכשר כ'מיצ"ל' גמור, כיון דאיכא הכא צ' גורמים ללל, ואף דזה יכול וזה יכול.

[ויעוין צראצ"ה (שס) דטרה להוכיח, דהיכא דהסכך הפסול מכוון כנגד האויר, שאם ינטל הפסול אכתי צילתה מרובה, ואם ינטל הכשר חמתה מרובה כשרה, וכתב הראצ"ה להוכיח כן ממתני' דהמקרה סוכתו בשפודין, וז"ל מיהו אם היה כך שענפי האילן לא היו מנילין כנגד הסכך אלא כנגד מקום האויר שצין עני הסכך הכשר ובאותו עני הסכך היה צילתה מרובה מחמתה לא מטטרף סכך פסול לפסול, שהרי אינן מכוונין ובסכך הכשר יש כשיעור, שאילו ינטל הפסול יש בהכשר כשיעור, ואם יטול הכשר הפסול חמתה מרובה מנילתה והוא המיעוט. ותנן המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המטה אם יש ריוח ציניהם כמותן כשיירה, ואמרינן מה כמותן צנכנס ויוצא, שהכשר מרובה, ולא פריך התם והאקא מטטרף סכך פסול לסכך כשר, משום דלא שכיחי שיהיו מכווניס נגד האויר גרידא עכ"ל, ואם איתא דעיקר דינו היינו משום דלעולם הלל הוא מן העליון, מאי ס"ד לפסול צכה"ג, ומאי הוצרך לראיה להכשיר, אך למשנ"ת דגדר הדין דהסכך הפסול עביד פסול חיובי ניחא, ואכמ"ל.]

ומעתה יש לבאר היטב החילוק בין סכך פסול בעצמותו לסכך למעלה מעשרים דלא פסיל אלא מחמת גובה, די"ל דסכך למעלה מעשרים ל"ה פסול חיובי אלא העדר הכשר גרידא, וממילא הך סכך לא פסיל כנגדו.

[אולם לשון הריטב"א בגדר דינא דסכך פסול פוסל כנגדו שכיין שלל האילן שהוא פסול עומד למעלה הרי הוא מצטל כל הסכך כשר שלמטה ממנו, שהלל מן העליון הוא חשוב אף על פי שהוא מאוחר ורואין התחתון שתחתיו כאלו אינו כלל, וכע"ז לשון הר"ן כיון שלל האילן שהוא פסול עומד למעלה הרי הוא מצטל כל סכך כשר שהוא למטה ממנו שהרי אינו משמש כלום כיון שהעליון מיצל עליו עכ"ל, ואעפ"כ כתבו הריטב"א והר"ן כסדרת ר"ת, דסכך למעלה מעשרים, כיון דאין פסלותו מחמת עצמו, אינו פוסל כנגדו, ונת' במקו"א אף בשיטתם ע"ד הנ"ל ואכמ"ל.]

ולבאורה לדרך זו נראה מוכרח מסבירא, דהוא הדין פסולא דתולמ"ה לא פסיל כנגדו, וכדין סכך למעלה מעשרים (וכדנקט הצ"י בכוונת העיטור) דבפשוטו פסולא דתולמ"ה ודאי לא הוי פסול חיובי אלא העדר הכשר גרידא.

אולם לפ"ז נריך ציאר דברי הרא"ש, דלמד להכשיר סכך למעלה מעשרים ע"י דין פסל, מהא דלא חשיב סכך פסול לפסול כנגדו, והרי לענין תולמ"ה חזינן דלא מהני דין פסל וכדעמד הגרע"א, דלפ"ז מוכרח לכאו' דהוא הדין דפוסל כנגדו וכדנתבאר.

ונראה לבאר, דהנה משמעות התוס' צסס רבנו תם, דסכך למעלה מעשרים, מהני אף להשלים שיעור צילתה מרובה, ושתי סוכות והתחתונה חמתה מרובה והעליונה משלימתה לשיעור צילתה מרובה, אף דהעליונה גבוהה למעלה מעשרים הרי התחתונה כשרה, וכן נקטו כמה אחרו' בשיטתו.

ולבאורה מסבירא דצבר תמוה טובא, דנהי דאמרי' דסכך למעלה מעשרים לא מיקרי סכך פסול ולא פסיל כנגדו, אך היאך מטטרף להכשיר, וכבר תמהו בזה.

ולבאו' נראה ציאר דצריס, דס"ל לרבנו תם דדינא דסוכה גבוהה מעשרים אמה פסולה לא הוי כלל דין צה פ"א דסכך, אלא הוי דין צסוכה, דסוכה גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, אך הסכך עצמו לעולם הוי חשיב סכך כשר גמור אף למעלה מעשרים, וממילא צסוכה שתחת הסוכה, אף דהתחתונה חמתה מרובה וצריכה להשלמת הסכך העליון הגבוה מעשרים אמה, אך י"ל דכה"ג חשיבא התחתונה כסוכה שאינה גבוהה מעשרים אמה, וממילא שפיר מטטרף אף הסכך למעלה מעשרים, דכל דהסוכה עצמה אינה גבוהה מעשרים אמה, שפיר כשרה אף דהסכך גבוה מעשרים אמה.

ומעתה י"ל, דמה דציאר הרא"ש גבי איצטבא, דמכשרינן אף שאר הסוכה הגבוהה מעשרים אמה מדין פסל, ודימה לסדרת ר"ת הכא דסכך למעלה מעשרים לא חשיב סכך פסול, היינו כדרך זו, דדין למעלה מעשרים ל"ה כלל חלות פסול בעצם הסכך, אלא הוי דין בהכשר הסוכה גרידא, ומתאי טעמא מטטרף אף להכשיר, והוא הדין כל היכא דמקצת הסוכה הויא למטה מעשרים, מצינן לאכשורי לכולה מדין פסל, דסגי בתנאי הכשר סוכה צמקצת מן הסוכה.

ולפ"ז אכן יהא הדין, דדוקא סכך למעלה מעשרים לא פסיל כנגדו, דהתם יסוד הדין משום דלא הוי סכך פסול כלל, ומה"ט סבר ר"ת דאף מטטרף להכשיר, משא"כ פסולא דתולמ"ה, נהי דלא הוי סכך פסול בעצמותו אלא העדר הכשר גרידא, אך י"ל דהא נמי פוסל כנגדו [וכפשטא דסדרת הריטב"א והר"ן, דלעולם הלל הוי מן העליון] ויתכן עוד דלעולם כל סכך פסול הוי העדר הכשר גרידא ול"ה פסול חיובי, ואעפ"כ פוסל כנגדו, וממילא ל"ש כלל לאיפלוגי בין סכך פסול לבין פסולא דתולמ"ה.

אך לדידן דקי"ל דסכך למעלה מעשרים, נהי דאינו פוסל כנגדו, אך מ"מ אינו מטטרף להכשר, וכדעת הרמב"ן ודעמיה, וכדפסקו הטו"ש"ע (סי' תרכח) ע"כ דגדר הדין כדנתבאר בדרך הא', דסכך למעלה מעשרים הוי דין צסכך עצמו, אלא דמ"מ לא הוי פסול חיובי אלא העדר הכשר גרידא, וכה"ג נהי דאינו מטטרף להכשר, אך אינו פוסל את הסכך הכשר שכנגדו וכדנתבאר.

ולפ"ז ראוי להיות הדין דאף סכך הפסול מדין תולמ"ה, נהי דאינו מטטרף, אך מ"מ אינו פוסל את הסכך הכשר שכנגדו, וכדנקט הצ"י בכוונת העיטור.

ואף דאנן קי"ל כשיטת רש"י גבי איצטבא, דמכשרינן לכל הסוכה מדין פסל, אך הרי צלא"ה תיקשי, דהרי צצברי רש"י (י א) מבואר צפשוטו להדיא דסכך למעלה מעשרים פסיל כנגדו ודלא כסדרת רבנו תם והרא"י, וכעמדו הראצ"ה (סי' תריג) והאחרו' [וכתב הראצ"ה דרש"י הדר ציה ממש"כ צריש הסוגיא דסכך פסול לא פסיל כנגדו, והאחרו' דנו לבאר כן אף צצברי רש"י צריש הסוגיא] ואילו לענין איצטבא לא מצינו דהדר ציה רש"י, וע"כ דהא דמכשיר רש"י לכל האיצטבא, היינו כדציאר צס' השלמה שס בשיטתו, דחשבינן לאיצטבא כנמשכת על פני כל הסוכה [וכן נתבאר במקו"א צשיטת הראצ"ה גופיה].